

Sindromul Stockholm – fenomen specific luării de ostatici

În 1973, patru suedezi reținuți timp de șase zile într-o bancă, în timpul unui jaf armat, s-au atașat psihologic de cei care i-au luat ostatici, fenomen denumit sindromul Stockholm. Conform psihologilor, un asemenea atașament al persoanelor luate ostatic față de cei care îi sechestrează nu este altceva decât o modalitate accesibilă de a îndura mai ușor violența la care sunt supuse.

Pe 23 august 1973, la ora 10, Banca Sveriges Kreditbank din Stockholm a fost atacată cu pistoale-mitralieră. „Petrecerea abia a început!”, anunța un bărbat de 32 de ani, evadat din închisoare, pe nume Jan Erik Olsson. Într-adevăr „petrecerea” a durat 131 de ore sau cinci zile și jumătate, timp în care Olsson a ținut ostatici angajații băncii până târziu, în seara zilei de 28 august.

Interviurile postincident cu patru dintre ostatici au dezvăluit rezultate surprinzătoare care au fost confirmate de numeroase alte incidente în anii care au urmat. Deși captivii nu erau capabili să explice fenomenul, ei manifestau, pe de o parte, o ciudată tendință de identificare și fraternizare cu agresorii lor și, pe de altă parte, un sentiment de teamă față de cei care i-au salvat. În câteva cazuri, ei au depus mărturie în favoarea celor care i-au luat ostatici sau au strâns bani pentru apărarea acestora. Localizarea în capitala Suediei a băncii respective a determinat denumirea

acestei anomalii psihologice drept sindromul Stockholm.

Studierea pe termen lung, din punct de vedere psihologic, a acestui incident, precum și a altor situații similare a identificat un set clar de simptome ale acestui sindrom:

◆ Captivii încep să identifice cu agresorii lor. Cel puțin la început acesta este un mecanism de apărare bazat pe ideea, adesea inconștientă, că agresorul nu va răni ostaticii dacă aceștia sunt cooperanți și chiar suportivi. Ostaticii încearcă să câștige favorurile agresorului aproape într-un mod copilăresc;

◆ Ostaticii realizează adesea că acțiunea de salvare este mai probabil să-i rănească decât să le obțină eliberarea. Încercarea de salvare tinde să devină dintr-una tolerabilă într-una letală. Dacă gloanțele autorităților nu-i nimeresc, este posibil să-i nimerescă tirul agresorului provocat de autorități;

◆ Captivitatea pe termen lung favorizează atașamentul față de răufăcător

MIRELA CLAUDIA DRACINSCHI
Brigada 15 Mecanizată Teritorială Iași

pe măsură ce ostaticii constată că acesta este o ființă umană cu probleme și aspirații proprii. În special în situațiile cu implicații politice sau ideologice, captivitatea prelungită permite familiarizarea cu credințele și punctele de vedere ale agresorului, precum și cu istoria revendicărilor sale împotriva autorităților. Se poate ajunge chiar la credința că poziția acestuia este justă;

◆ Ostaticii caută să se distanțeze emoțional de situație prin negarea faptului că aceasta are loc cu adevărat. Ei consideră că totul este un vis, cad în perioade prelungite de somn sau în iluzii că vor fi salvați în mod magic. Ei vor încerca să uite situația angajându-se în activități inutile, dar consumatoare de timp. În funcție de gradul de identificare cu agresorul, ei pot nega că acesta este de vină pentru situație și că salvatorii și insistența lor de a-l forța pe agresor sunt de fapt vinovați pentru ceea ce li se întâmplă.

Sindromul Stockholm se manifestă printr-un atașament emoțional, o interdependentă ce se dezvoltă între captivi și agresorul lor atunci când „cineva le amenință viața și nu îi ucide”. Ușurarea rezultată din îndepărtarea amenințării cu moartea generează sentimente intense de

gratitudine și frică ce se combină pentru a face persoanele captive să nu dezvolte sentimente negative față de terorist. În fapt, foștii ostatici i-au vizitat în închisoare pe cei care i-au sechestrat, i-au ajutat în instanță și chiar au strâns fonduri pentru ei. De aceea, ei minimizează efectele negative care s-au răsfrânt asupra lor și refuză să coopereze în acuzarea agresorilor.

Nevoia victimelor de a supraviețui este mai puternică decât impulsul de a urî persoana care a generat această situație. Victimele ajung să-i vadă pe răufăcători ca pe niște tipi buni, chiar ca pe adevărați salvatori în următoarele 4 situații: ● O persoană amenință cu moartea pe alta și este percepută ca având capacitatea de a pune în practică amenințarea; ● Persoana nu poate scăpa, deci viața sa depinde de agresor; ● Persoana amenințată este izolată de ceilalți, astfel încât singura alternativă posibilă depinde de agresor; ● Agresorul este perceput ca arătând un anumit grad de bunătate către victimă.

Victimele trebuie să se concentreze asupra supraviețuirii încercând să evite reacțiile oneste, directe, la tratamentul distructiv. Victimele sunt încurajate să dezvolte caracteristici psihologice pozitive către agresori: dependență, lipsă de inițiativă, inabilitate de a acționa, decide sau gândi. Dezvoltă strategii de supraviețuire, manifestă dorință de negare, atenție sporită acordată dorințelor agresorului și frică de a interfera cu autoritățile. Ostatici devin recunoscători celor care i-au sechestrat pentru că le permit să trăiască, concentrându-se pe bunătatea acestora și nu pe actele lor de brutalitate. Negarea terorii și a fricii, cât și perceperea răufăcătorului ca omnipotent, țin victimele atașate psihologic de aceștia.

Modalități de supraviețuire ca ostatic

Pentru a supraviețui, o persoană trebuie să descifreze dinamica situației de criză și să înțeleagă cum interacționează forțele implicate. Teama poate provoca un dezastru prin stimularea construirii cercului vicios defensiv al violenței. Indiferent dacă demonstrația de violență este făcută pentru a întări o cerere sau pentru a trezi frica în mintea ostaticilor, violența este motivată de fanatism sau frică, iar această violență va fi direcționată către persoana care este percepută ca o amenințare pentru agresor.

Pentru a minimiza posibilitatea de a fi selectat în vederea unor tratamente speciale de către răufăcători și pentru a crește probabilitatea de a supraviețui situației de

criză, trebuie să aveți în vedere următoarele:

Capturarea unui avion, a unei instituții (sau alt spațiu) poate fi însoțită de zgomote, țipete, împușcături sau, din contră, poate fi calmă, metodică, doar cu anunțarea de către cineva a ceea ce urmează să se întâmple. Aceste prime minute sunt cruciale și, de aceea, este recomandat să vă comportați astfel: ● Stați calm și încurajați-i pe ceilalți să procedeze la fel; ● Amintiți-vă că agresorii sunt extrem de nervoși și posibil speriați; ● Supuneți-vă instrucțiunilor teroriștilor; ● Dacă se aud împușcături, lăsați capul în jos și culcați-vă la pământ; ● Rămâneți vigilenți.

Imediat după capturare, puteți fi separați după cetățenie, sex, rasă. Dacă este vorba de un avion, acesta poate fi deturnat de pe ruta normală. Agresorii pot intra în faza de negociere care poate dura un timp nedeterminat. În timpul acestei faze, victimele pot fi folosite ca instrument de schimb, vieților lor pot fi amenințate, iar o parte din acestea ar putea fi eliberate în schimbul asigurării unor nevoi (carburant, drepturi de aterizare pe pistă, mâncare, apă etc.). Aceasta este, de regulă, cea mai lungă fază, deci: ● Dacă vi se cere să stați cu capul aplecat sau să mențineți o anumită poziție, încercați să vă relaxați pentru a putea rezista în aceeași poziție pentru o perioadă mare de timp;

Piața Normalmstorg din Stockholm unde, în 1973, s-a produs atacul asupra băncii Sveriges Kreditbank.

● Pregătiți-vă mental și emoțional pentru disconfort îndelungat; ● Nu încercați să vă ascundeți actele sau obiectele personale; ● Dacă vi se adresează agresorii, răspundeți pe un ton adecvat; ● Folosiți-vă timpul în mod înțelept, observând caracteristicile și comportamentul teroriștilor, atașați-le mental porecle și rețineți îmbrăcămintea, trăsăturile faciale și caracteristicile temperamentale; ● Dacă dumneavoastră sau cineva din apropiere are nevoie de asistență datorită bolii sau disconfortului, solicitați mai întâi ajutorul unui membru al echipajului; ● Dacă sunteți solicitat, dați răspunsuri, dar nu oferiți informații în mod voluntar;

Ultima fază a unei luări de ostatici este cea în care situația se rezolvă prin intermediul intervenției unei echipe de salvare sau prin finalizarea negocierilor.

În ultimă instanță, agresorii se pot preda autorităților sau pot abandona locația. În acest caz: ● Caracteristicile unei intrări în scopul salvării va fi similară cu capturarea – zgomot, haos, împușcături; ● Dacă auziți împușcături, adoptați o poziție protectivă; ● Dacă primiți instrucțiuni de la echipa de salvare, mișcați-vă rapid, ținând mâinile deasupra capului, fără a face mișcări bruște; ● Dacă sesizați foc sau fum, încercați să vă îndreptați către ieșirile de urgență; ● Așteptați-vă să fiți tratat ca agresor sau complice de către forțele de salvare. Inițial, veți fi tratat dur până ce se decide dacă ești sau nu parte a echipei de agresori.

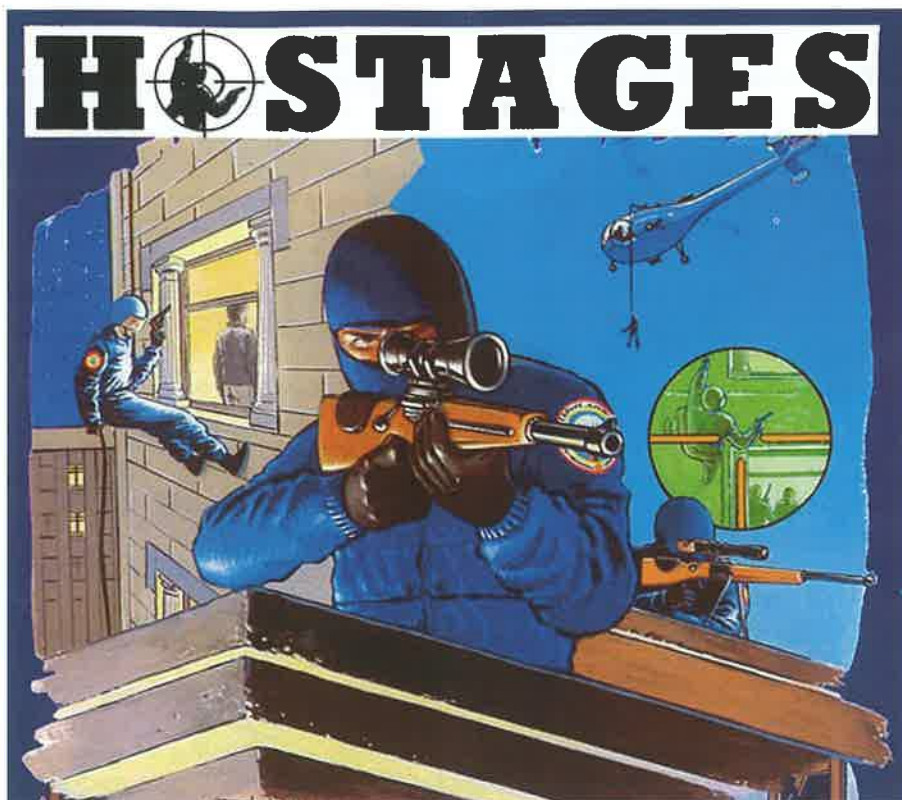
Reguli de respectat

Regula nr. 1: Dacă sunteți ostatic nu vă puteți negocia propria supraviețuire, trebuie să fiți asistat de un negociator. Nu exprimați opinii. Este foarte posibil ca agresorul să nu fie de acord cu dumneavoastră într-o anumită problemă. Priviți în ochii agresorului dacă acesta vă adresează o întrebare, deoarece este mai dificil pentru el să rănească o persoană dacă se uită în ochii săi simpatetic.

Regula nr. 2: În timpul capturării, totul devine haotic, iar posibilitatea de a fi rănit crește. De aceea, faceți ce vi se spune, cât mai prompt. Stați cât mai ferit, tăcut și nu încercați să ieșiți în evidență.

Regula nr. 3: ● Nu sunteți niciodată singur implicat în incident. Dacă sunteți singurul ostatic, aduceți-vă aminte că sunt echipe de intervenție care se pregătesc pentru eliberarea dumneavoastră și că sunteți parte a acestei echipe; ● Fiți atent la ce se întâmplă în jurul dumneavoastră, fără a fi remarcat. Acest lucru poate fi util pentru acțiunile juridice ulterioare și pentru a vă detașa de situația prezentă; ● Urmați-vă instinctele, intuiția și emoțiile. Exprimați ceea ce gândiți sau simțiți către persoanele din jurul dumneavoastră; ● Nu încercați să scăpați! Dacă încercați și eșuați, acest lucru îl va irita foarte tare pe agresor; ● Mențineți-vă stima de sine. Este important pentru echilibrul dumneavoastră și pentru propria supraviețuire.

Există cazuri în care victima este ținută în izolare pentru o perioadă îndelungată de

timp și altele în care mai mulți ostatici stau împreună. Există situații în care ostaticii sunt adunați în același loc, altele în care sunt mutați frecvent dintr-un loc în altul. În altele, agresorul poate să meargă cu victima săptămâni întregi prin tufișuri și zone împădurite. Câteodată, agresorul tratează bine victima, altele încearcă să o dezorienteze și să o facă să cedeze psihic, supunând-o la interogatorii și acuzații prelungite.

Ostaticii ar trebui să țină mereu în minte o serie de idei-cheie, cum ar fi:

- Cele mai periculoase momente sunt cele din timpul răpirii și apoi momentul eliberării, mai ales dacă este realizat printr-o operațiune de intervenție. Agresorii se pot simți amenințați și tensionați, iar victimele trebuie să stea calme, evitând creșterea tensiunii printr-un comportament inadecvat;
- Pe timpul răpirii, victima poate fi amețită sau chiar drogată, nu este oportun să se refuze acest lucru, atunci când scopul este de a păstra tăcerea care, uneori, poate fi în beneficiul ei;
- Victima trebuie să se pregătească pentru o perioadă îndelungată de sechestrare, întrucât, deși unele răpiri se sfârșesc repede, altele pot dura săptămâni sau chiar luni;
- Asigurarea securității eliberării nu este problema victimei, ci a autorităților, astfel încât victima trebuie să fie încrezătoare că se va face tot ceea ce este posibil, chiar dacă agresorul afirmă contrariul;
- Victimele nu trebuie să încerce să evadeze decât dacă sunt foarte sigure de succes, altfel se pot expune pe sine sau pe ceilalți unui mare risc. ■

Asigurarea securității eliberării ostaticilor revine autorităților.

BIBLIOGRAFIE

Fuselier, G., Dwayne, Noesner, Gary, W., Special Agent, FBI, *Confronting the Terrorist Hostage Taker*.

Brabant van, Koenraad, *Abduction and hostage taking*, Overseas Development Institute, Portland House.

The Peace Encyclopedia, *The Stockholm Syndrome*.